

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2024.17>**Ю. І. Тюря**

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»orcid.org/0000-0001-7732-3535

СТРАТЕГІЇ ЗЕЛЕНИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У СФЕРІ МІСЬКОГО ТРАНСПОРТУ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ПЕРЕДОВИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Автомобільний транспорт є одним з основних джерел забруднення атмосферного повітря, яке негативно впливає на здоров'я людини. З метою створення чистого та життєздатного середовища для мешканців міст необхідно впроваджувати ефективні зелені стратегії та інструменти, спрямовані на зменшення цього забруднення. Сьогодні розвиток сталої та екологічно безпечної мобільності в контексті розв'язання екологічних проблем стає пріоритетним завданням для багатьох країн світу.

Вивчаючи державні стратегічні документи, встановлено, що екологічні аспекти мають бути неодмінно враховані при стратегічному плануванні розвитку територіальних громад. Наголошено, що публічні закупівлі відіграють ключову роль у визначенні способу витрачання бюджетних коштів та формуванні розвиткових пріоритетів територіальних громад. Підкреслено, що розуміння екологічних аспектів і впровадження ефективних стратегій зелених публічних закупівель у сфері міського транспорту є важливим кроком для поліпшення якості довкілля, збереження здоров'я громадян та розвитку екологічно стійких міст.

Зазначено, що відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року особливу увагу приділяється досягненню життєстійкості та екологічної стійкості міст. Відзначено, що впровадження зелених публічних закупівель може сприяти розвитку екологічно збалансованих та стало-орієнтованих бізнес-практик, ефективному використанню ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля. Водночас встановлення екологічних критеріїв для продуктів та послуг під час оцінки тендерних пропозицій дозволяє мінімізувати негативний вплив на довкілля, забезпечуючи баланс між «ціною та якістю».

Проведено аналіз європейських стратегічних документів з метою розкриття ролі зелених публічних закупівель у сприянні сталому розвитку міст. Вивчено передові практики реалізації екологічної міської мобільності на прикладі міста Гетеборг, спрямованих на зниження викидів парникових газів, зміцнення стійкості, розвитку екологічної інфраструктури та збереження довкілля.

Встановлено, що в Україні забруднення навколишнього природного середовища, спричинене транспортом, перевищує рівень забруднення від промисловості. З метою поліпшення екологічної ситуації в містах, пропонується поступово переходити на використання електротранспорту. Інтеграція екологічних критеріїв у процес закупівель громадського транспорту може стимулювати модернізацію транспортних парків та сприяти розвитку сталої та екологічно збалансованої міської транспортної системи.

Ключові слова: зелені публічні закупівлі, екологічні критерії, екологічна стійкість міст, міська мобільність, міський електричний транспорт.

Tiuria Yu. I. STRATEGIES OF GREEN PUBLIC PROCUREMENT IN URBAN TRANSPORT: LEGAL ASPECTS AND CUTTING-EDGE EUROPEAN EXPERIENCE

Automobile transportation is one of the main sources of atmospheric pollution, which has a negative impact on human health. In order to create a clean and sustainable environment for urban residents, it is necessary to implement effective green strategies and tools aimed at reducing this pollution. Today, the development of sustainable and environmentally friendly mobility in the context of addressing environmental issues has become a priority task for many countries worldwide.

Studying state strategic documents, it has been established that environmental aspects must be duly considered in the strategic planning of territorial communities' development. It is emphasized that public procurement plays a key role in determining the allocation of budgetary funds and shaping the developmental priorities of territorial communities. It is underscored that understanding environmental aspects and implementing effective strategies of green public procurement in the urban transportation sector is an important step towards improving environmental quality, preserving public health, and fostering the development of environmentally sustainable cities.

It is stated that in line with the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030, particular attention is given to achieving the livability and environmental sustainability of cities. It is noted that the implementation of green public procurement can contribute to the development of environmentally balanced and sustainable business practices, efficient resource utilization, and reduction of negative environmental impacts. Furthermore, the establishment of environmental criteria for products and services during the tender evaluation process allows for minimizing the adverse environmental effects, ensuring a balance between «price and quality».

An analysis of European strategic documents has been conducted to explore the role of green public procurement in promoting sustainable urban development. Advanced practices in implementing environmentally-friendly urban mobility, exemplified by the city of Gothenburg, have been studied. These practices focus on reducing greenhouse gas emissions, enhancing resilience, developing ecological infrastructure, and preserving the environment.

It has been determined that pollution of the natural environment caused by transportation in Ukraine exceeds the level of pollution from industrial sources. In order to improve the environmental situation in cities, a gradual

transition to the use of electric transport is proposed. The integration of environmental criteria into the process of public transport procurement can stimulate the modernization of transport fleets and contribute to the development of a sustainable and environmentally balanced urban transport system.

Key words: green public procurement, environmental criteria, ecological sustainability of cities, urban mobility, urban electric transport.

Постановка проблеми. Сучасні індустриальні міста стикаються зі значними екологічними викликами та погіршенням стану навколишнього природного середовища. Зокрема, забруднення повітря вважається однією з найактуальніших та найгостріших екологічних проблем, яка має серйозні наслідки для якості життя та здоров'я мешканців міст.

Викиди шкідливих речовин, таких як сірководень, оксиди азоту, забруднюючий пил та інші частки, що походять з промислових підприємств, автотранспорту та домогосподарств, призводять до збільшення ризику виникнення респіраторних захворювань, алергійних реакцій та серцево-судинних хвороб, та скорочують тривалість життя. Фактично, більш ніж дві третини населення України проживають на територіях, де якість атмосферного повітря не відповідає встановленим гігієнічним нормативам. Отже, адекватне покращення якості повітря в міському середовищі повинно бути пріоритетним напрямом сталого розвитку міста з орієнтацією на захист і збереження довкілля. Натомість розробка та впровадження ефективних стратегій розвитку міст, а також застосування належних фінансових інструментів є ключовими факторами для досягнення цілей зеленої трансформації на місцевому рівні.

Враховуючи глобальний характер проблеми погіршення якості повітря, деякі європейські міста вже успішно впроваджують ефективні інструменти та стратегії для зменшення забруднення. Приклади успішного впровадження зелених публічних закупівель, екологічно чистих технологій, зелених інфраструктур та стимулювання сталого системи громадського транспорту можуть бути важливим джерелом знань, інновацій та ресурсів для нашої країни. Водночас аналіз та адаптація вдалих практик інших міст допоможе Україні ефективніше розв'язувати проблему забруднення повітря, покращувати якість життя мешканців та прискорювати шлях до сталого розвитку міст.

Стан дослідження. Питання щодо використання зелених публічних закупівель в Україні та Європейському Союзі були розглянуті у роботах: Малолітневої В.К., Веселовського Б.А., Черніхівської А.В., Конащука Н.Е., Турченко О.Г. та інших науковців.

Метою статті є дослідження правових аспектів зелених публічних закупівель, їх ролі у сприянні сталому розвитку міста та аналіз європейського досвіду використання цього інструменту у сфері міського транспорту.

Виклад основного матеріалу. Екологічні проблеми є одними з найважливіших проблем, які стоять перед сучасним суспільством, тому одним із пріоритетів розвитку територіальних громад в Україні має бути екологічна безпека.

Статтею 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначено, що до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад відноситься затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування. Це означає, що органи місцевого самоврядування мають право самостійно визначати пріоритети розвитку своєї громади та розробляти програми, спрямовані на реалізацію певних цілей та завдань. Законом також встановлено, що громади мають можливість визначати шляхи стимулювання використання екологічно чистих видів транспорту [1].

Водночас законом надано визначення бюджету розвитку, що включає доходи й видатки місцевого бюджету для реалізації програм соціально-економічного розвитку та зміцнення матеріально-фінансової бази (ст. 1). Органи місцевого самоврядування, з урахуванням місцевих умов і особливостей, можуть перерозподіляти між собою окремі повноваження та власні бюджетні кошти на основі договорів (ст. 16). Крім того, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад мають самоврядні повноваження залучати бюджетні кошти на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища (ст. 27), забезпечуючи збалансований економічний та соціальний розвиток відповідної території, ефективно використання природних, трудових і фінансових ресурсів (ст. 28) [1].

Таким чином, відповідно до законодавства з метою забезпечення збалансованого та сталого розвитку території, місцеві органи самоврядування, розробляючи стратегію розвитку територіальної громади, мають враховувати екологічні аспекти.

Звичайно, узгодження екологічних вимог під час розроблення та затвердження різних документів з планування, галузевого, регіонального та місцевого розвитку, а також у прийнятті рішень щодо проведення планованої діяльності об'єктів, які можуть суттєво впливати на довкілля, є невід'ємною частиною вимог, що передбачені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [2].

Інший стратегічний документ, зокрема Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027, визначає шляхи сталого розвитку України, окреслюючи ряд суттєвих проблем, що стримують зростання регіонів та держави в цілому. Ці проблеми стосуються погіршення стану навколишнього природного середовища, виснаження природних ресурсів, нераціонального використання територій, низького рівня регіонального інноваційного розвитку, недостатньої спроможності органів влади та інституцій до ефективного впровадження реформ і розв'язання проблем соціально-економічного розвитку територій, а також високої смертності у регіонах, пов'язаної з погіршенням екологічної ситуації та техногенним навантаженням на довкілля [3].

Державною стратегією визначено головну мету, пріоритети регіонального розвитку, оперативні цілі, спрямовані на зростання та підвищення якості життя громадян регіонів і міст. Отже, ефективне використання потенціалу, ресурсів і можливостей кожного регіону та територіальної громади повинно призвести до створення економічно й екологічно стабільної, політично та соціально згуртованої держави. Переоснащення виробництва на базі сучасних технологій, зокрема енергоефективних, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних, зниження техногенного навантаження на регіональні екосистеми і підвищення ефективності використання місцевих сировинних ресурсів, модернізація міської інфраструктури, яка зменшує потребу у невідновлюваних ресурсах і забезпечує стійкість до природних та техногенних катаклізмів, мають бути стратегічними пріоритетами в контексті сталого розвитку міста [3].

Тому в сучасних умовах стратегічне планування розвитку територіальних громад набуло значного значення як інструмент для досягнення соціально-економічного та екологічного стабільного розвитку території. Одним з ефективних підходів у рамках стратегічного планування місцевого розвитку є використання PESTLE-аналізу, який дозволяє враховувати різноманітні фактори та сфери, що впливають на громади. У контексті екологічної сфери, особлива увага приділяється аналізу витрат на енергію, енергоспоживання, обсяги перевезень, захист довкілля та дотримання екологічних норм і стандартів, що регулюються законодавством [4, с. 29]. Більше того врахування екологічних аспектів при стратегічному плануванні сприяє створенню інноваційних рішень, спрямованих на збереження природних ресурсів, зменшення викидів шкідливих речовин та підвищення ефективності використання енергії. Такий підхід є ключовим для створення стійких та екологічно збалансованих громад, які забезпечують якісне життя сучасного суспільства і збереження природного середовища для майбутніх поколінь.

Прикладами може бути заохочення використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія, що допомагає зменшити залежність громад від викопних палив і знизити викиди парникових газів. Розвиток екологічно сталого громадського транспорту сприяє зменшенню кількості автомобілів на дорогах і зниженню забруднення повітря. Заохочення розвитку зелених зон покращить якість повітря та води, а також зменшить шумове забруднення. Запровадження екологічних стандартів для підприємств може допомогти зменшити їхній вплив на навколишнє середовище.

Зрозуміло, що стратегічне планування розвитку територіальних громад визначає основні напрями зростання громади, водночас важливим інструментом, який може бути використаний для досягнення цілей такого планування, є публічні закупівлі. Публічні закупівлі відіграють ключову роль у визначенні способу витрачання бюджетних коштів та формуванні розвиткових пріоритетів територіальних громад. При формуванні стратегій розвитку публічні закупівлі використовуються для впровадження інноваційних проєктів, розвитку енергоефективних рішень, зменшення викидів забруднюючих речовин, просування екологічно чистих інфраструктурних об'єктів транспортних систем та зелених форм мобільності, що зменшують використання автотранспорту і знижують викиди шкідливих речовин.

Враховуючи Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, визначені Указом Президента України та спрямовані на досягнення національних інтересів нашої держави у сфері сталого розвитку економіки та підвищення якості життя, необхідно здійснити низку заходів для забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості та екологічної стійкості міст й інших населених пунктів [5]. Передусім екологічна стійкість міст полягає в їхній здатності діяти відповідально перед навколишнім природним середовищем, запобігаючи його негативному впливу, максимально ефективно та дбайливо використовуючи ресурси, одночасно зменшуючи виробництво відходів та забруднення, сприяючи збереженню природних ресурсів та підтримці екологічного балансу.

Цілі сталого розвитку України є важливим підґрунтям для розроблення проєктів нормативно-правових актів, прогнозних та програмних документів, орієнтованих на забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

Кожен рік в нашій країні витрати на державні закупівлі складають близько 13% ВВП, що дозволяє державі впливати на ринок і спрямовувати його до інноваційного й сталого розвитку. Значний обсяг закупівель створює можливості для посилення екологічної відповідальності бізнесу та

переходу до моделі «зеленої економіки» [6]. Шляхом активного впровадження зелених публічних закупівель держава може сприяти розвитку екологічно збалансованих та стало-орієнтованих бізнес-практик, ефективному використанню ресурсів і зменшенню впливу на довкілля.

Поняття публічна закупівля визначено Законом України «Про публічні закупівлі» як придбання замовником товарів, робіт і послуг [7].

Натомість зелені публічні закупівлі (далі – ЗПЗ) визначаються в Повідомленні «Публічні закупівлі для кращого довкілля» (СОМ/2008/0400) як «процес, за допомогою якого органи державної влади прагнуть закуповувати товари, вироби та послуги з більш кращими екологічними характеристиками протягом усього їх життєвого циклу у порівнянні з продукцією аналогічного функціонального призначення» [8]. Основна ідея ЗПЗ полягає у встановленні для продуктів та послуг чітких, перевірених, обґрунтованих та амбітних екологічних критеріїв, пов'язаних з особливостями їх життєвого циклу, зокрема від видобутку сировини до кінцевої утилізації, та науково-дослідною базою.

Національне законодавство передбачає використання для оцінки тендерних пропозицій таких критеріїв, як ціна, вартість життєвого циклу або ціна разом з іншими критеріями оцінки. При застосуванні критерію оцінки вартості життєвого циклу до нього можуть включатися додаткові витрати замовника протягом життєвого циклу товару (товарів), роботи (робіт) або послуги (послуг), що пов'язані зі зовнішніми екологічними чинниками, такими як викиди парникових газів, інші забруднюючі речовини та інші витрати, спрямовані на зменшення впливу на навколишнє середовище (довкілля) (ст. 29) [7]. Важливо зазначити, що такі критерії не обмежують можливість учасників подавати свої пропозиції, але впливають на вибір переможця, надаючи перевагу пропозиціям, які відповідають екологічним стандартам та принципам сталого розвитку. До екологічних нецінових критеріїв можна віднести: використання екологічно чистих матеріалів, енергоефективність, зменшення викидів парникових газів, управління відходами, соціальна відповідальність тощо. Тобто при визначенні вартості предмета закупівлі замовник має право враховувати не лише початкову ціну товару, але і витрати протягом його використання, в тому числі пов'язані зі впливом на навколишнє середовище.

У разі встановлення екологічних чи інших характеристик до предмета закупівлі, замовник повинен включити в тендерну документацію відповідні вимоги стосовно маркування, протоколів випробувань або сертифікатів, які можуть підтвердити відповідність предмета закупівлі таким характеристикам (ст. 23) [7].

Таким чином застосування екологічних критеріїв до предмета закупівлі дозволяє підвищити ефективність використання енергії, мінімізувати вплив на довкілля, пов'язаний з життєвим циклом закупленого товару, роботи або послуги та відбором або вибором екологічно сертифікованої продукції, знизити обсяги виробництва та споживання відходів, запобігти кліматичним змінам, що є стратегічними цілями і завданнями державної екологічної політики, а також національних, галузевих та місцевих програм дій по їх досягненню.

Варто зазначити, що підтримка впровадження політик сталого розвитку ЗПЗ, формування єдиного ринку зелених продуктів і просування циркулярної економіки є важливими компонентами програми EU4Environment, яка реалізується в п'яти країнах Східного партнерства: Азербайджані, Вірменії, Грузії, Республіці Молдова та Україні, та буде здійснюватися до 2024 року. Основна мета програми полягає в сприянні країнам Східного партнерства у збереженні їх природного капіталу і підвищенні екологічного благополуччя населення шляхом підтримки заходів з охорони довкілля, відкриття можливостей для «зеленого» зростання та впровадження механізмів кращого управління екологічними ризиками [9].

Зараз весь світ активно розвиває політики та ініціативи щодо розвитку ЗПЗ. Рекомендація, надана Радою Організації економічного співробітництва та розвитку, закликає уряди продовжувати ці зусилля, розробляючи необхідну законодавчу базу та надаючи підтримку. У березні 2004 року Європарламент та Рада Європейського Союзу прийняли Директиву 24/2014, яка визначає узгоджені процедури державних закупівель для робіт та послуг у всіх державах-членах ЄС. Ця директива дозволяє включати екологічні критерії разом з іншими ціновими критеріями, забезпечуючи баланс між «ціною та якістю».

У Європейському Союзі нині ЗПЗ є невід'ємною складовою нової стратегії ЄС – Зеленого курсу (Green Deal), що передбачає досягнення кліматичної нейтральності Європи до 2050 року. В рамках цієї стратегії ЗПЗ відіграють ключову роль у сприянні екологічним цілям. Наразі як в ЄС, так і в Україні, здійснення «зелених» закупівель є правом, а не обов'язком, замовників. Проте у Європейському Союзі відбуваються поступові зміни у підході до публічних закупівель. Європейська комісія активно пропагує роль закупівель у створенні сприятливих умов для розвитку внутрішнього ринку. Наприклад, це включає встановлення стандартів енергоефективності для офісного обладнання та обмеження викидів CO₂ для транспортних засобів. У 2008 році Європейська комісія встановила амбітну ціль, відповідно до якої половина усіх закупівель повинна мати

«зелений» характер. Важливо зазначити, що найнижча ціна не завжди визначає вибір переможця у публічних закупівлях країн-членів ЄС. Згідно зі статтею 69 Директиви ЄС 2014/24 про публічні закупівлі, замовник зобов'язаний відхилити пропозицію, якщо стане очевидним, що низька ціна обумовлена порушенням зобов'язань учасника щодо охорони навколишнього середовища відповідно до національного чи міжнародного законодавства, наприклад, Віденської конвенції про охорону озонного шару [10].

Зауважимо, що ЗПЗ з часом набувають стратегічного значення. У контексті Зеленого курсу ЄС, Європейська комісія планує встановити обов'язкові мінімальні критерії або цілі для публічних закупівель в певних галузях або для конкретних товарів, а також для закупівель, які фінансуються коштом фондів ЄС. Комісія також заохочує замовників по всій Європі включати «зелені» критерії та використовувати екологічне маркування у своїх закупівлях.

Сьогодні Україні також необхідно переглянути свій узагальнений підхід до закупівель, де основним акцентом є економія державних коштів, та перейти до більш стратегічного підходу. Важливо розвивати розуміння того, що закупівлі можуть відігравати ключову роль у досягненні різних цілей державної політики, таких як екологічна сталість, соціальний розвиток та інші аспекти.

Відповідно до аналітичного звіту «Щодо визначення пріоритетів сталих публічних закупівель та аналізу готовності ринку України», підготовленого в рамках програми EU4Environment, до категорії товарів, робіт, послуг, що відповідають державним пріоритетам розвитку галузей економіки та можуть бути розглянуті як пріоритетні для застосування ЗПЗ, відносяться: транспортна інфраструктура, будівництво, реконструкція та технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури – автомобілі (у тому числі електромобілі), транспортне обслуговування [11].

Очікується, що населення міст в майбутньому буде щорічно збільшуватися: на 1,63% – між 2020 і 2025 рр., на 1,44% – між 2020 і 2025 рр., і у 2050 р. 70% населення землі буде проживати у містах. В Україні, вже починаючи з 2014 року, 70% населення проживає у містах. При цьому в ряді міст України забруднення навколишнього природного середовища від транспорту вже перевищило забруднення від промисловості [12].

В Україні до основних чинників забруднення атмосфери автотранспортом можна віднести:

1. Перезавантаженість дорожньо-транспортної мережі автотранспортом, що призводить до ускладнення руху та порушення функціонування пасажирського транспорту.

2. Експлуатація застарілого автомобільного парку, який не відповідає сучасним екологічним стандартам та споживає значну кількість палива.

3. Низька ефективність екологічних заходів у виробництві автомобілів, що впливає на їхню шкідливу емісію та споживання ресурсів.

Транспортна мережа в українських містах, сформована багато років тому без належної оптимізації, не в змозі ефективно впоратися з постійним збільшенням кількості транспортних засобів, що призводить до проблем з функціонуванням пасажирського транспорту [12].

В останні роки в українських містах спостерігається зростаюча тенденція до придбання, ремонту та модернізації вживаних міських автобусів, від яких з різних причин відмовилися у країнах Євросоюзу. З точки зору безпеки, вартості та комфорту, десятирічний автобус від європейських виробників може відповідати набагато вищим стандартам безпеки, ніж нові автобуси вітчизняного виробництва. Проте, цей підхід не враховує відповідність транспортних засобів чинним екологічним нормам. Зазвичай, такі транспортні засоби мають дизельний двигун, який відповідає екологічним стандартам Євро-1, Євро-2. Натомість з 2014 року в ЄС введений стандарт Євро-6, який допомагає зменшити викиди парникових газів від транспорту на 10% та є одним із ключових елементів політики ЄС щодо боротьби зі зміною клімату.

Викиди парникових газів від транспорту складають майже чверть загальних викидів у Європі і є головним джерелом забруднення повітря в містах. Серед всіх видів транспорту, автомобільний транспорт відповідає за понад 72% викидів парникових газів в цьому секторі [13].

На рівні Європейського Союзу, Європейська Комісія представила свою «Стратегію стійкої та розумної мобільності» разом з Планом дій, що містить 82 ініціативи, спрямовані на розвиток транспортної системи ЄС. Ця стратегія визначає основу для зеленої та цифрової трансформації транспортного сектору ЄС з метою зробити його більш стійким до подолання негативних викликів і криз. Головне гасло стратегії: «екологічна мобільність має стати новим драйвером для розвитку транспортного сектора» [14].

В Європі сьогодні активно впроваджується автомобільний транспорт з нульовими викидами. Автовиробники інвестують значні кошти у розробку електричних транспортних засобів, що призводить до зростання попиту на ринку, особливо серед міських автомобілів, фургонів і автобусів. Разом з цим міста відіграють провідну роль у переході до більш стійкої мобільності. Через це Європейська Комісія активно співпрацює з містами задля розробки ними власних планів сталої міської мобільності, які спрямовані на досягнення до 2030 року нульових викидів від місцевого

транспорту. Водночас Комісія надає підтримку містам у модернізації їхніх інструментів місцевої політики, зокрема у галузі мікромобільності, підтримки закупівель транспортних засобів з нульовим рівнем викидів, таких як автобуси та пороми, а також створення відповідної інфраструктури.

Прикладом успішної практики реалізації екологічної міської мобільності є місто Гетеборг, Швеція. Місто має парк електричних автобусів, які споживають на 80% менше енергії, ніж стандартні дизельні автомобілі. Автобуси ElectricCity з нульовими викидами, обладнані Wi-Fi, зарядними станціями, сенсорними екранами для пасажирів та мають унікальну систему внутрішньої автобусної зупинки, що полегшує доступність до транспорту, оскільки зупинки можуть бути розташовані у лікарнях або супермаркетах. Автобуси заряджаються всього за три-шість хвилин, і щомісяця обслуговують близько 100 000 пасажирів [15].

З метою стимулювання інноваційних підходів та рішень, які міста приймають для зменшення свого впливу на зміну клімату та адаптації до негативних наслідків цих змін, щорічно проводиться конкурс «Cities100». У рамках цього конкурсу міста представляють свої проекти та програми, спрямовані на зменшення викидів парникових газів, підвищення стійкості до екстремальних погодних умов, розвиток екологічної інфраструктури, збереження навколишнього природного середовища та забезпечення сталого розвитку. Визнання та включення до списку «Cities100» створює для міст можливість залучити інвесторів, партнерів та експертів для подальшого розвитку і реалізації їхніх проектів у боротьбі з кліматичними змінами.

Так, у 2016 році Гетеборг зайняв 1-е місце в списку C40 Cities 100 за свій проект ElectricCity. ElectricCity – це перша у світі повністю електрифікована автобусна лінія, яка працює на 100% відновлюваній енергії. ЕлектроМісто (ElectricCity) – є спільним проектом, який стартував у 2015 році у місті Гетеборг. Його мета це розробка та тестування нових рішень для сталого громадського транспорту наступного покоління. У проекті беруть участь 14 партнерів, включаючи місцеву владу, виробників транспортних засобів, операторів транзиту, бізнес-представників та університети. У рамках проекту на 8-кілометровий маршрут було запущено 10 електричних громадських автобусів, які є екологічно чистими, енергоефективними та з нульовим рівнем викидів. Результати проекту ElectricCity дозволили Гетеборгу впровадити повномасштабну систему електрифікованого громадського транспорту [16].

У червні 2023 року місто Гетеборг оголосило тендер на закупівлю будівельної техніки для виконання місцевих будівельних проектів. Подіб-

ний тендер став одним з перших у регіоні та кроком вперед для впровадження інноваційних рішень, які були успішно випробувані в межах іншої ініціативи Electric Worksite. Завдяки цим закупівлям Гетеборг має на меті збільшити використання електричної будівельної техніки, яка є більш чистою, тихішою та екологічно безпечною, збільшити попит на такі машини та знизити обсяги шкідливих викидів. Очікується, що використання електричної будівельної техніки матиме декілька переваг, включаючи: зменшення викидів парникових газів, сприяючи боротьбі зі зміною клімату; зниження рівня шуму, що позитивно буде впливати на працівників та мешканців міста; зниження локальних викидів забруднюючого пилу, поліпшуючи якість повітря [17].

Отже, Гетеборг – це лише одне з багатьох міст, які інвестують в електричний транспорт. По всій Європі міста переходять на використання електричного транспорту, щоб зменшити свій вплив на навколишнє природне середовище. Це чіткий сигнал, що екологічна мобільність є майбутнім транспорту.

Натомість національним законодавством, зокрема Законом України «Про міський електричний транспорт», не визначено жодної норми чи вимоги щодо врахування впливу міського електричного транспорту на екологічну сталість навколишнього середовища міста [18].

Висновки. Досліджуючи правові аспекти зелених публічних закупівель, їх роль у сприянні сталому розвитку міста та аналізуючи європейський досвід і практики у сфері досягнення екологічної сталості міст, можна зробити певні висновки.

По-перше, громадський транспорт є однією з найбільш ефективних форм пересування у мегаполісах, ефективне використання якого впливає на сталий розвиток міста. Задля цього необхідно реформувати підхід до його використання та вибору форм міської інфраструктури на користь стійких і екологічно безпечних варіантів. Впровадження міського електротранспорту може суттєво покращити екологічну ситуацію в містах, оскільки електричні транспортні засоби не викидають шкідливих речовин безпосередньо в атмосферу, характеризуються низьким рівнем шуму і мають тривалий термін служби. Як альтернатива для автопарку, що працює на дизельному і бензиновому паливі, в європейських країнах на державному рівні стимулюється розвиток транспортних засобів, працюючих на стиснутому природному газі, завдяки високій окупності внаслідок низької ціни палива, в середньому у два рази дешевше бензину і на 30% менше, ніж у дизельного пального.

По-друге, ЗПЗ є потужним інструментом, який може стимулювати інновації, сталий розвиток та охорону навколишнього природного середовища, сприяючи використанню екологічно чистих тран-

спортних рішень. З метою покращення ефективності здійснення процесу зелених закупівель на місцевому рівні, пропонується внести зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зокрема, передбачається включити до відання виконавчих органів сільських, селищних та міських рад здійснення закупівель товарів, робіт та послуг відповідно до законодавства про публічні закупівлі.

По-третє, досвід країн Європейського Союзу та їх передові практики в галузі ЗПЗ громадського транспорту мають значний потенціал для розв'язання вказаних проблем в Україні. Один з найважливіших аспектів цього досвіду полягає в інтеграції екологічних критеріїв у процес закупівель громадського транспорту, таких як рівень викидів шкідливих речовин та ефективність споживання палива. Крім того, значну роль у досягненні успіху також відіграє система сертифікації транспортних засобів, яка гарантує відповідність екологічним стандартам. В той самий час міста можуть створювати сприятливі умови для інновацій в галузі громадського транспорту, підтримуючи дослідження та розвиток нових технологій, електричних або гібридних транспортних засобів, альтернативних джерел енергії та інших ініціатив.

По-четверте, державні фінансові стимули та підтримка, включаючи субсидії на придбання електробусів, фінансові заохочення для модернізації транспортних парків та стимулюючі програми для впровадження нових технологій, допоможуть містам стати екологічно стійкими та ефективними.

В-п'ятих, Закон України «Про міський електричний транспорт» був прийнятий у 2004 році та наразі не враховує всіх сучасних екологічних викликів, зокрема зміну клімату та забруднення повітря. Відповідно потребує актуалізації з метою забезпечення розвитку сталої та екологічно збалансованої міської транспортної системи.

Література

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-%D0%B2%D1%80>.
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2697-19>.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/695-2020-%D0%BF>.
4. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / [Берданова О., Вакуленко В.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децен-

тралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с.

5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/722/2019>.

6. Закуповувати більш екологічно краще для потреб держави і громад вже цілком можливо, головне розуміти: ECOBUSINESS. Group: Платформа рішень для менеджерів природоохоронної діяльності. URL: <https://ecolog-ua.com/news/zakupovuvaty-bilsh-ekologichno-krashche-dlya-potreb-derzhavy-i-gromad-vzhe-cilkom-mozhlyvo>.

7. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19>.

8. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Public procurement for a better environment. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008DC0400>.

9. Підтримка впровадження сталих публічних закупівель та екологічного маркування в Україні. URL: <https://livingplanet.org.ua/proekty/pidtrimka-vprovadzheniya-stalikh-publichnikh-zakupivel-ta-ekologichno-markuvannya-v-ukrajini>.

10. «Зелені» публічні закупівлі для «зеленого» майбутнього України: Веста Малолітнева. URL: <https://voxukraine.org/zeleni-publichni-zakupivli-dlya-zelenogo-majbutnogo-ukrayiny>.

11. Аналітичний Звіт Щодо Визначення Пріоритетів Сталих Публічних Закупівель Та Аналізу Готовності Ринку України. URL: <https://livingplanet.org.ua/images/2023/SPP-Priorities-in-Ukraine-UKR-FINAL.pdf>.

12. Вплив транспорту на екологію міста. Аналіз та стратегії для України. Олександр Чернишов. URL: https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/transport-ukr4_small.pdf.

13. What can you do to reduce CO₂ emissions and fuel consumption? GREEN DRIVING TOOL. URL: <https://green-driving.jrc.ec.europa.eu/>.

14. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Sustainable and Smart Mobility Strategy – putting European transport on track for the future. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0789>.

15. Gothenburg introduces noiseless, emission-free electric buses. URL: <https://apolitical.co/solution-articles/en/gothenburg-introduces-noiseless-emission-free-electric-buses>.

16. Join us on the journey to the city of the future. URL: <https://www.electricitygotteborg.se/en/join-us-journey-city-future>.

17. Procurement for electric construction machines announced in Gothenburg. URL: <https://www.electricitygotteborg.se/en/news/procurement-electric-construction-machines-announced-gotthenburg>.

18. Про міський електричний транспорт: Закон України від 29.06.2004 № 1914-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-15#Text>.